

технологій. Раскрывается потенциал мультимедийных технологий в учебно-воспитательном процессе общеобразовательных учебных заведений. Освещаются преимущества и недостатки использования мультимедийного обеспечения на конкурсных уроках физической культуры.

Ключевые слова: информационные, информационно-коммуникационные и мультимедийные технологии, образовательный потенциал мультимедийных технологий, конкурсные уроки физической культуры, повышение эффективности использования мультимедийных технологий на конкурсных уроках физической культуры.

Moiseev S.O.

USAGE OF MULTIMEDIA TECHNOLOGIES AT COMPETITIVE LESSONS OF PHYSICAL TRAINING

The article gives general description of informational and communicative technologies in the education, specifies their place among informative technologies. It exposes the potential of multimedia technologies in the teaching and upbringing process of secondary educational establishments. The article outlines advantages and disadvantages of usage of multimedia guaranteeing at competitive lessons of physical training.

Key words: informational, informational-communicative and multimedia technologies, educational potential of multimedia technologies, competitive lessons of physical training, raising of effectiveness of usage of multimedia technologies at competitive lessons of physical training.

УДК 37.035.3

Образцова О.М.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРИ ВИВЧЕННІ РУЧНОЇ ПРАЦІ

У статті розглядаються особливості формування творчих здібностей молодших школярів у процесі навчання ручної праці. Аналізуються методи і засоби вдосконалення навчально-практичної діяльності. Пропонуються перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Ключові слова: структура організації, навчально-практична діяльність, творчі здібності, навчально-творчий процес, художньо-конструкторська розробка лекал казкових персонажів.

Одним із провідних напрямків Національної Державної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) визначено, що основні завдання дошкільної та шкільної освіти полягають у її спрямованості на: всебічний, гармонійний розвиток дитини як особистості та найвищої суспільної цінності, створення умов для творчої самореалізації особистості кожної дитини у навчально-виховному процесі [4, с. 58].

Проблема творчого розвитку особистості ніколи не втрачала своєї актуальності. Вона була предметом дослідження таких філософів, педагогів, психологів, як Б.Г.Ананьєв, В.І.Андреев, М.О.Бердяєв, В.А.Кан-Калік, О.М.Леонтьєв, Б.Ф.Ломов, С.Л.Рубінштейн, О.Я.Савченко та ін. Сутність творчості як специфічного виду діяльності розглядалася в роботах М.Воллаха, Дж.Гілфорда, В.В.Давидова, Л.М.Когана, О.В.Кочерги. О.М.Матюшкіна, Я.О.Пономарева. Формування творчої особистості учнів на різних етапах її навчання аналізувалися в роботах І.П.Волкова, В.Н.Козленко, М.П.Лещенко, О.Я.Савченко, С.О.Сисоевої, Н.В.Слюсаренко, Л.О.Хомич.

Виховувати творчу людину без краси неможливо, дитяча творчість залежить від багатства й розмаїття досвіду дітей, кругозору, начитаності, емоційного світовідчуття.

Основою всебічного розвитку особистості є діяльність, де розвиваються нахили та творчі здібності дитини, інтереси, ініціатива, самостійність, активність, винахідливість. З

цього приводу Л.С.Виготський та його послідовники Д.Б.Ельконін, О.В.Запорожець, С.Л.Новоселова й інші зазначають, що оптимальною для розвитку дитини є така діяльність, яка створює умови для дитячої творчості [5, с. 119].

Цілеспрямовано творчий розвиток особистості дитини починається у дошкільній та початковій ланці освіти. Саме означені періоди є найбільш сприятливими до творчого розвитку дітей, оскільки у молодшому шкільному віці спонтанна і репродуктивна творчість дитини поєднується зі швидко зростаючим інтелектом, абстрактним та логічним мисленням. У цьому віці істотно зростає можливість самостійної постановки цілей, мотиваційних спонукань, пошуку способів дії і контролю результатів, тобто освоєння всіх компонентів психологічної структури творчої особистості. За таких умов творчий розвиток особистості кожної дитини, а саме у ранньому шкільному віці найбільш сензитивному періоді для творчості, є важливим завданням сучасної школи в аспекті підготовки учнів до життя [9, с. 93].

Проблема формування творчого розвитку особистості школярів завжди залишається актуальною. Педагогічні дослідження науковців (І.П.Волкова, В.М.Козленко, О.Я.Савченко, С.О.Сисоєвої, М.П.Лещенко, Л.О.Хомич та інших) підтверджують думку про те, що учням молодшого шкільного віку властиві особливості активного розвитку, естетичного сприймання, оцінок, суджень та розвиток творчих здібностей.

Метою даної статті є висвітлення особливостей формування творчих здібностей молодших школярів на заняттях трудового навчання та ручної праці, пропонуються засоби вдосконалення навчально-практичної діяльності школярів у процесі ручної праці.

Навчально-практична діяльність учнів розглядається як важливий комплексний метод, що допомагає реалізувати загальні принципи роботи при виконанні творчих завдань учнями. Молодші школярі люблять виконувати речі, які можна було б застосовувати у побуті, а далі в своїй діяльності. Маленький школярик дуже рухливий, в цьому віці інтенсивно розвиваються інтелектуальні інтереси дитини, тому в цьому віці молодші школярі захоплюються конструюванням, а в старших класах технічним моделюванням. У зв'язку з цим дуже важливо в цьому віці навчити дитину-школярика працювати з вчителем, праця повинна бути продуктивна.

У психологічній науці та педагогічній практиці значна увага приділяється початковому періоду трудового навчання (І.Д.Бех, О.В.Проскура). Педагогічна практика, виходячи із психологічної теорії розумового виховання молодших школярів, надає особливого значення організації різних форм практичної діяльності, створення педагогічного середовища як єдиного простору, в якому відбувається процес навчання та виховання молодших школярів; єдині підходи, мета спільної діяльності вчителів та батьків, оцінювальні погляди та дії для усіх учасників педагогічного процесу. Воно характеризує атмосферу, де реально проявляють себе гуманність, взаємодовіра, взаємодопомога; забезпечення клімату особистої безпеки кожного учасника педагогічного процесу та можливості всебічного стимулювання творчої ініціативи для них. Поява навчальних закладів, у яких базовий компонент дошкільної та початкової освіти (державний стандарт) запроваджується на основі програм виховання і навчання дітей, спрямованих на зміну звичних стереотипів організації навчальної діяльності, створює значні можливості для творчого розвитку особистості дитини, збереження творчої тенденції шкільного віку, підсилення її у молодшому шкільному віці новими інтелектуальними, інструментальними й методичними можливостями, забезпечення наступності та послідовності педагогічного впливу на особистісне зростання кожної дитини у період між дошкільною та початковою школою.

Об'єктивно існують протиріччя між необхідністю формування і розвитку творчих здібностей молодших школярів та недостатністю відповідних методик та засобів. Педагогіки-практики на жаль, не мають чітких рекомендацій щодо того, як треба вирішувати дану проблему під час вивчення певних розділів і тем навчальної програми. Разом з тим предмет трудового навчання в початковій школі має свою специфіку, яка вирізняє його від інших дисциплін. Актуальність та недостатність наукових розробок з означеної проблеми, її

важливість у соціально-педагогічному аспекті обумовлює актуальність обраної нами тематики майбутнього дослідження. На сучасному етапі розвитку педагогічної теорії та практики набувають проблеми удосконалення методів навчання як шляхом поповнення методичних надбань новим методами та прийомами навчання, так і за рахунок модернізації традиційних методів. Учитель повинен сприяти пробудженню інтересу до пізнання, розвивати вміння та навички самостійно працювати, творчо ставитися до виконання завдання.

У статті 55 Закону України “Про освіту” читаємо: “Педагогічні працівники мають право на вільний вибір форм, методів, засобів навчання, виявлення педагогічної ініціативи” [6, с. 78]. Це і право і, певно ж обов’язок. Адже кожний викладач, учитель “повинен прагнути пізнавати найбільшу кількість методів, розглядаючи їх як допоміжні засоби; повинен, розуміючи будь-яку трудність засвоєння учнем знань не як недолік учня, а як недолік свого уміння, намагатися розвивати у себе здатність застосовувати нові прийоми. Кожен учитель має знати, що будь-який знайдений метод є лише ступінь, на який належить стати до того, щоб іти далі..., і якщо справа викладання є мистецтво, то завершеність і досконалість недосяжні, а розвиток і вдосконалення безкраї” [6, с. 25].

Актуальність порушеної теми підтверджує науковий інтерес до неї таких учених, як Г.С.Альтшул, Т.Г.Браже, Д.Б.Богоявленська, В.М.Кожевников, О.Н.Лук, А.Т.Шумілін. Головним завданням сучасної початкової школи є розвиток дитини як неповторної особистості, реалізація її творчого потенціалу, формування критичного мислення, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності. Щоб мати можливість знайти своє місце в житті, учень сучасної школи повинен володіти певними якостями: гнучко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях, самостійно та критично мислити, мати здатність творчого мислення, працювати з інформацією, уміти бачити та формувати проблему, знаходити шляхи її раціонального вирішення, уміти використовувати здобуті знання в оточуючій дійсності, бути комунікабельним.

Саме в початковій ланці сучасної школи є розвиток дитини як неповторної особистості, де розвиваються нахили та творчі задатки дитини, розкриваються здібності, інтереси, ініціатива, самостійність, активність, винахідливість.

Ручна праця в системі шкільної освіти дуже конкретний предмет, який задовольняє потреби активної дитини в цілеспрямованій виробничій діяльності [2, с. 93].

Загальні питання творчості та проблеми формування розвитку особистості у творчій діяльності були розглянуті у працях науковців І.А.Барташнікової, І.П.Волкова, Ю.З.Гільбуха, А.А.Карачова, Х.Клейна, Я.О.Понамарьова та ін. Сучасна школа стоїть перед прикритим фактом: в умовах традиційних форм та методів навчання, школярі пасивно отримуючи інформацію, не вміють здобувати її самостійно і застосовувати те, що знають. У Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що поряд із функціональною підготовкою за роки початкової освіти діти мають набути достатнього особистого досвіду культури спілкування та співпраці в різних видах діяльності, самовираження у творчих видах завдань. Реалізація поставленої мети неможлива без використання особистісно зорієнтованих сучасних освітніх технологій, які передбачають демократизацію, гуманізацію освіти, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня.

В основу особистісної спрямованості покладено класифікацію М.Карне сфер виявлення особистісних задатків дітей: інтелектуальних, академічних досягнень; творчого мислення; спілкування і лідерства; художньої діяльності. Педагогічна технологія “виховання казкою – дієвий засіб практичної реалізації творчої особистості”. Робота з казкою створює умови для виявлення потенційних можливостей кожного учня в одній або кількох сферах. Потрібно підкреслити, що вчитель, використовуючи педагогічну технологію “виховання казкою”, особливу увагу приділяє розвитку молодших школярів, формуванню вмінь знаходити розв’язання проблем в нестандартних ситуаціях, трансформувати набутий досвід з однієї сфери в іншу, стимулює здатність особистості до пізнання.

Різноманітні аспекти виховної системи казок, їх педагогічна спрямованість знайшли глибоке осмислення у творчості таких українських письменників і педагогів, як Г.Сковорода, І.Франко, С.Русова, Н.Забіла, О.Іваненко, В.Сухомлинський. Характерною в цьому плані є, наприклад, передмова І.Франка до збірки казок “Коли ще звірі говорили”. Ставлячи перед собою суто педагогічну мету, автор висловив бажання, щоб на основі казок наші діти в інтересі здорового і морального розвитку як найдовше витали фантазією в тім світі простих характерів і простих відносин у світі, де все видно ясно і симпатії не потребують ділитися. Відси вони винесуть і міцні основи замирування до чесноти, правдомовності і справедливості, а надто любов до природи і охоту придивлятися близько її творам, прислухатися її таємній мові, чути себе близькими до неї, підглядати, а далі просліджувати її великі загадки [7, с. 4].

Зарубіжні вчені теж всебічно висвітлювали функції казок. Група російських психологів під керівництвом Т.Д.Зінкевич-Євстегнеєвої видала серію книжок-практикумів з казкотерапії, де йдеться про можливості використання казок у процесі навчання, характеризуються прийоми створення спеціальних казок, що допоможуть дітям навчатися.

За свідченням Т.Д. Зінкевич-Євстегнеєвої, виховання казкою ґрунтується на п’яти видах казок (художніх, дидактичних, психокорекційних, медіативних і психотерапевтичних), а педагогічна технологія “виховання казкою” передбачає використання художніх казок, до яких належать казки, створені багатовіковою мудрістю народу, і казки літературного походження [8, с. 5]. Ефективність використання казки в роботі з молодшими школярами в значній мірі залежить від підготовленості вчителя, його обізнаності з казковими сюжетами та вміння їх аналізувати. В.О.Сухомлинський вважав казки духовним багатством народної культури. Дитина за змістом казки пізнає серцем життя народу. Найбільша цінність казки, звичайно, в її моралі. А мораль казки – це головна думка, це те, на що націлює вона школярика, на моральні цінності і закладає їх в його душі.

Народна пам’ять зберегла чимало прекрасних образів, які б хотілось відтворити нині. Це і прабабусина біла хата під солом’яною стріхою і стежка, якою ходили з торбинками й глечиками в поле. Розкажуть про це казкові герої виконані за лекалами-схемами на заняттях трудового навчання та ручної праці, ляльки створені в художніх традиціях свого краю, вишиваночки – національний одяг для ляльок Іванка та Ганнусі. Одяг для казкових персонажів з візерунками як складовою частиною нашої української національної культури, з урахуванням національних символів та оберегів. Вони укладені так, аби була змога побачити передовсім однокореневість, спорідненість символіки цілої України, єдність світосприйняття, що втілилася у магічних узорах-оберегах. Через просту, а водночас геніальну систему знаків-квадратиків, хрестиків, “вужиків” – розкривається ставлення українця до таких філософських категорій, як Всесвіт, життя на Землі, народження, смерть, осмислення свого місця та покликання [8, с. 30].

Школяру не завжди просто зрозуміти зміст навчального предмета про навколишній світ і українське суспільство на заняттях праці. Для цього потрібно наблизити навчальний матеріал до повсякденних потреб дитини. Діти поставляться до навчання зацікавлено й відповідно тоді, коли ніби граючись, розглядатимуть реальні й неймовірні життєві ситуації, обиратимуть правильну відповідь цілого ряду варіантів, включатимуться у рольове моделювання з метою набуття власного досвіду. К.Д.Ушинський назвав казки “першими блискучими спробами” створення народної педагогіки і вважав, що навряд чи хто-небудь був би спроможний “змагатися в цьому випадку з педагогічним генієм народу”.

Народні українські казки навчають учнів знаходити вихід із складних ситуацій, вірити в силу добра, любові, справедливості, краси. Маленькі школярі дуже люблять казки, бо в них компенсується недостатність дій у реальному житті і стає можливою реалізація їх творчого потенціалу. А якщо ляльки виготовлені до лялькового театру своїми руками, то це можна вважати творчістю. Залучення молодших школярів до театрального мистецтва, імпровізація в навчально-виховному процесі ручної праці, дозволяють не тільки формувати мовленнєву культуру, зберігати емоційність та безпосередність дитячого сприймання і

розвивати дрібну моторику, творчі здібності молодших школярів. Так, виготовляючи ляльку для лялькового театру, школярику треба обвести по контуру частини тіла ляльки, вирізати їх, скріпити стиплером дрібні та великі деталі. Рука дитини працює, розвивається координація рухів руки, пальців, передпліччя, очей, працює кістково-м'язовий апарат. При виготовленні різноманітних казкових персонажів з паперу, картону, хутра у дітей покращуються тактильні відчуття. При роботі з нетрадиційними матеріалами дитина дає волю уяві та фантазії. Різноманітні ляльки (ляльки на паличках, об'ємні ляльки з паралона, ляльки з ниток) дають дитині вибір, спонукають вигадувати нові ситуації та пробуджують інтерес до конструювання. Конструктивна діяльність в процесі рукоділля розглядається як творче завдання [3, с. 91].

Серед досліджень, що вивчають окремі види творчості дітей молодшого шкільного віку для нас становлять педагогічні роботи А.В.Артемової, Н.О.Ветлугіної, Т.С.Комарової, Л.В.Лохвицької, Н.М.Палагіної, Н.П.Сакуліної. В них автори підкреслюють застосовування творчих завдань на заняттях трудового навчання та ручної праці як засіб розумового виховання дітей. У процесі цілеспрямованого конструювання казкових персонажів у молодших школярів формуються узагальнені способи аналізу, розвивається порівняння і співвіднесення, з'являється вміння планувати свою діяльність, зростає самостійність у виконанні завдання, формуються навички критичного мислення, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності.

Аналіз основних досліджень і публікацій, вивчення передового досвіду роботи учителів трудового навчання, в якому започатковано розв'язання даної проблеми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, формування творчої особистості на заняттях трудового навчання та ручної праці, котрим присвячується стаття, дає нам уявлення про сучасну ситуацію, що склалася. На наш погляд, недостатність наукових розробок з означеної проблеми, її важливість у соціально-педагогічному аспекті, вдосконалення методик потребує подальшого вдосконалення. До числа творчих завдань практичної роботи необхідно включити виявлення і узагальнення педагогічного досвіду вчителів-практиків. При виконанні творчих завдань самостійної роботи має збільшитись доля завдань пошукового характеру, що позитивно впливають на розвиток творчої особистості молодших школярів і значно підвищують якість засвоєння нових знань. Формуючи творчі здібності молодших школярів у процесі трудового навчання та ручної праці, ми розвиваємо дитину як неповторну особистість, надаємо можливість реалізації її творчого потенціалу, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, щоб підготувати учня до життя.

Запропоновані інноваційні напрями занять за програмою “Світ ляльки”, “Креативне рукоділля”. Отримані результати можуть бути впроваджені в навчально-практичну діяльність закладів освіти, в систему навчально-виховних закладів, реабілітаційних і медико-педагогічних центрів, навчально-виховних комплексів при середніх закладах освіти. Сприяти вирішенню проблеми формування творчого розвитку молодших школярів у процесі рукоділля, ручної праці. Одержані висновки і розроблені науково-методичні рекомендації можуть успішно використовуватися вчителями загальноосвітніх шкіл, соціальних педагогів, викладачами, студентами вищих педагогічних навчальних закладів і в системі підвищення кваліфікації вчителів трудового навчання.

Перспективи подальшого дослідження можуть містити теоретичний та практичний матеріал щодо організації діяльності на заняттях ручної праці, успішної взаємодії з батьками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буров А.И. Эстетическое воспитание у школьников. – М.: Рольф, Айрис-Пресс, 1999. – 232 с.
2. Выготский Л.С. Детская психология. Собрание сочинений в 6-ти томах (том 2). – М.: Педагогика, 1981. – 182 с.
3. Грущинська І.В. Я і Україна. Методичні та дидактичні матеріали до уроків у 1-2 кл.: Посібник для вчителя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 144 с.
4. Державна Національна програма “Освіта” (Україна ХХІ ст.). – К., 1994. – 62 с.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К., 2004. – 220 с.

6. Закон України “Про освіту”. – К.: Концепції педагогічної освіти, 1996. – С. 20-88.
7. Золота книга казок. Українські народні казки. – К.: Веселка, 1990. – 201с.
8. Островська Т.О. Стародавні українські вишивки. – К.: Соняшник, 1992. – 71 с.
9. Слюсаренко Н.В. Аналіз сучасних підходів до проблеми розвитку творчих здібностей учнів // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон: Айлант. – 1999. – Випуск 10. – С.93-97.

Образцова Е.Н.

ФОРМИРОВАНИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУЧНОГО ТРУДА

В статье рассматриваются особенности формирования творческих способностей младших школьников в процессе обучения ручному труду. Анализируются методы и средства совершенствования учебно-практической деятельности. Предлагаются перспективы дальнейших изысканий в данном направлении.

Ключевые слова: структура организации, учебно-практическая деятельность, творческие способности, учебно-творческий процесс, художественно-конструкторская разработка лекал сказочных персонажей.

Obraztsova E.N.

FORMATION OF ELEMENTARY SCHOOL CREATIVE ABILITIES IN THE STUDY OF HAND LABOR

The article examines the peculiarities of the creative abilities of primary school children in learning to hand labor. Analyzes the methods and means of improving educational practice. Offers the prospect of further research in this area.

Key words: organizational structure, training and practical work, creativity, education and the creative process, art and design development patterns fairy-tale characters.

УДК 378:81'42

Овсієнко Л.М.

НАУКОВИЙ ТЕКСТ ЯК ЛІНГВІСТИЧНА ОДИНИЦЯ І КОМУНІКАТИВНИЙ ФЕНОМЕН

У пропонованій статті розглянуто дискусійне питання сучасної лінгвістичної науки, яке стосується розкриття змісту поняття “текст”. Проаналізовано лінгвістичні та комунікативні особливості наукового тексту.

Ключові слова: мова, мовлення, текст, науковий текст, комунікація, комунікативна лінгвістика, мовознавчий феномен.

Тривалий час найвищою одиницею мови й мовлення вважалося речення (синтаксема). Але в середині ХХ століття, з виникненням нової галузі мовознавчої науки – лінгвістики тексту, увагу дослідників усе більше привертає зв’язний текст як цілісне утворення, єдність змісту й форми. Саме текст розглядається як центральна ланка в процесі комунікації. Однак це явище настільки багатогранне й різнопланове, що не існує єдиного його розуміння і визначення. Більшість учених, оперуючи цим терміном, уникають його формулювання як універсальної мовної одиниці, або кваліфікують це поняття лише з погляду таких ознак тексту як послідовність, завершеність, лінійність тощо.

Спочатку текст визначали як певну послідовність речень (Р. Харвег), упорядковану послідовність морфем (Х. Вейнрейх); когерентну послідовність речень (К. Брінкер); мовленнєвий акт (Е. Косеріу); синтаксичну протяжність і залежність (Б. Бонечка); складне лінгвістичне утворення, що інтегрує в собі образ позамовної дійсності (Т. Радзієвська), гіперсинтаксис (Б. Палек); макросинтаксис (Т. ван Дейк).